

УДК 005.336.4

ЦІПУРИНДА Володимир, к. е. н., доцент кафедри менеджменту КНТЕУ

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Пропонується інноваційний підхід до комплексного розуміння проблеми підготовки інтелектуального капіталу держави як однієї з головних складових пріоритетів інноваційного розвитку в умовах перехідного періоду, а також пов'язані з цим завдання підготовки кадрової еліти для реалізації нововведень, створення відповідних умов для залучення студентської молоді в проектну роботу з відродження держави ще на ранніх стадіях навчання.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, кадрова еліта, система, універсальні закономірності розвитку, еволюція систем, стадії розвитку систем, інноваційний підхід, інноваційна цілеспрямованість, комплексна системна освіта, проектна робота, освітні стратегії.

Ципуринда В. Факторы формирования интеллектуального капитала. Предложен инновационный подход к комплексному пониманию проблемы подготовки интеллектуального потенциала государства как одной из главных составляющих приоритетов инновационного развития в условиях переходного периода, а также связанные с этим задачи подготовки инновационной элиты для реализации нововведений, создания необходимых условий для включения студентов в проектную работу по возрождению государства еще на ранних стадиях обучения.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, кадровая элита, система, универсальные закономерности развития, эволюция систем, стадии развития систем, инновационный подход, инновационная целеустремленность, комплексное системное образование, проектная работа, образовательные стратегии.

Постановка проблеми. Сучасний стан соціального та економічного розвитку суспільства потребує нових підходів до підвищення ефективності діяльності підприємств, насамперед, високого рівня культури управління, досконалої технології, методів і механізмів її застосування, що вимагає підготовки інтелектуального капіталу як одного із пріоритетів інноваційного розвитку.

Необхідні комплексні та системні зусилля на рівні держави, щоб подолати технологічну та організаційну відсталість більшості підприємств. Цей процес гальмують низький рівень науково-технічної бази більшості галузей промисловості, незначне фінансування науково-дослідних робіт, несприйнятливості керівників і фахівців підприємств до науково-технічних інновацій, необхідність відповідного вдосконалення освіти. Постанова та вирішення цих завдань вимагає новітнього інструментарію стратегічного управління розвитком підприємств і освітньої галузі як відкритої системи, що готує інтелектуальний капітал держави.

© Ціпуринда В., 2013

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню підходів до вдосконалення системи управління інноваційним розвитком підприємства і нарощування його інноваційного потенціалу присвячено достатньо наукових робіт зарубіжних і вітчизняних вчених. Багатоваріантні методи вирішення проблем інноваційного управління, зокрема розвитку інноваційного капіталу, представлено у наукових працях вітчизняних та зарубіжних фахівців [1–9]. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови країни висвітлено у роботах Б. Маліцького [10]. Питання методології еволюційного розвитку соціально-економічних систем вивчали В. Поляков [10], В. Тарасевич [11]. Л. Федулова [12], А. Чухно [13] та ін. Однак деякі аспекти інноваційного розвитку систем і нарощування інтелектуального капіталу не отримали належного причинно-системного висвітлення.

Отже, предметне поле концептуального обґрунтування комплексного впровадження інновацій, насамперед, за рахунок зростання інноваційного капіталу, є науковою проблемою, вирішення якої має важливе значення в гносеологічному і практичному аспекті.

Метою дослідження є подальше вивчення причинно-наслідкових взаємозв'язків розвитку інтелектуального капіталу як складової інноваційного розвитку та його впливу на системні основи трансформаційних процесів у економічному просторі суспільства.

Результати дослідження. Сучасні вчені вважають, що модернізація економіки – це кардинальна зміна характеру функціонування економічної системи, що забезпечує динаміку нарощування її інноваційного потенціалу [11–14]. Це потребує узгодженості та єдності технологічної, освітньої та комунікаційної стратегій. При цьому стратегія технологічного розвитку створює і нарощує необхідні матеріальні ресурси, а система освіти формує інтелектуальний капітал, здатний сприймати, створювати і реалізовувати нові технології, комунікаційні програми – нові установки та моделі поведінки, зокрема екологічного характеру.

Тому системна єдність і узгодженість технологічної, освітньої та комунікативної стратегій повинна сприяти прискоренню економічного зростання, підвищенню його якості, оскільки інноваційна економіка потребує і нових технологій, і іншої освітньої системи, іншого ставлення людей до праці і до життя взагалі.

Складовою інтелектуального капіталу є інтелектуальний потенціал (ресурс), який, у свою чергу, складається з людських ресурсів (інтелектуальної сили) та інтелектуальних ресурсів (інтелектуального продукту). Інтелектуальний потенціал – це "критична маса" висококваліфікованих фахівців, які здатні знаходити та впроваджувати новітні технології (зокрема управлінські) і мають високі моральні якості. Інтелектуальний продукт у натуральному вимірі – це продукт творчих колективних зусиль, результат розумової, інтелектуальної праці, інтелектуальної інноваційної діяльності. При цьому інтелектуальна праця – це сутнісна

основа процесу створення інтелектуального продукту і відтворення інтелектуального капіталу.

Інтелектуальний капітал – певна множина здобутків яскравих особистостей – політичних і державних діячів, учених, освітян, митців, промисловців; це складний, багаторівневий феномен, що потребує постійної підтримки з боку суспільства та держави, дієвого піклування про стан науки, освіти, соціально-культурної сфери. Тільки спільними зусиллями можливо забезпечити його збереження та розвиток, а головне – ефективне використання, широке впровадження інтелектуальних здобутків у практику суспільно-політичного, соціально-економічного та духовно-культурного життя. Необхідною умовою для цього є ефективний розвиток безпосередніх зв'язків інтелектуальних осередків (науково-технічних, культурно-освітніх) із владними структурами і громадсько-політичними організаціями. У розв'язанні зазначеного комплексу проблем визначальна роль належить інституту вищої освіти.

На розвиток інтелектуального капіталу впливають: організаційно-правова, фінансова (інвестиційна) та інноваційна складові, які трансформують інтелектуальну власність в інноваційний продукт через здійснення інноваційного процесу, який проходить стадії генерування нової ідеї – експериментальну реалізацію нової ідеї – освоєння у виробництві – масовий випуск – споживання.

Нині здатність до генерації, використання та розповсюдження нових знань стає основою національної конкурентоспроможності та базовою передумовою прискореного інтенсивного зростання. Для потреб інноваційного розвитку країни освіта відіграє надзвичайно важливу роль і є запорукою накопичення інтелектуального капіталу. Вона є не лише сполучною, а й конструктивною ланкою у системі головних складових інноваційної економіки – "наука – освіта – виробництво". У цьому поєднанні освітній потенціал виступає одночасно як джерело поповнення науки кадрами і як головний фактор оволодіння населенням сучасними знаннями. Однак на вузівський сектор науки припадає менше 7 % загальних асигнувань на всю науку, а частка фінансування науково-технічних робіт у вузах складає лише 3 % загальних коштів на їх утримання, що значно менше аналогічних показників у дореформений час в Україні і в теперішній час у розвинених країнах [15].

Україна завжди володіла значним інтелектуальним потенціалом, мала відповідні можливості й правове поле для інноваційної діяльності. Наприклад, ще у 2004 р. вона посідала 18 місце серед країн-експортерів послуг із новітніх інформаційних технологій, традиційно високі місця у літакобудуванні, приладобудуванні, аерокосмічній та інших галузях. Лише в ракетно-космічній галузі Україна володіла 17 базовими технологіями із 22 відомих у світі [16, с. 9]. Але вже у 2011 р. Україна серед країн-експортерів послуг та інноваційних технологій посіла лише 28 місце.

За період 1991–2011 рр. загальна чисельність працівників основної діяльності у наукових організаціях зменшилася з 449.8 тис. до 173.9 тис. (або у 2.6 раза), середня чисельність працівників у наукових установах академічного сектору науки – із 287 тис. до 142 тис., а виробничого – з 339 тис. до 124 тис. Усе це позначилося на результативності наукових досліджень: кількість виконаних розробок скоротилася з 82 тис. до 63.5 тис. (або в 1.3 раза), у тому числі щодо створення нових видів техніки і технологій – з 33.7 тис. до 8.7 тис. (або у 3.9 раза). Слід зазначити, що протягом останніх 2–3 років результативність науково-технічної діяльності стабілізувалась і позначилася тенденція до її зростання [16, с. 37–38].

Аналіз статистичних даних свідчить, що між темпами витрат на освіту, етапами "виробництва" знань та їх використання в економіці України існує істотний розрив, спричинений уповільненням та недостатнім фінансовим забезпеченням усіх стадій створення, нагромадження та реалізації знань. Так, в Україні законодавчо витрати на освіту встановлено на рівні, не нижче 10 % ВВП, а фактично вони коливаються у межах 4–5.6 % ВВП, і щодо НДДКР відповідні показники становлять 1.7 і 1.36 %. Якщо враховувати рівень інфляції, то за 1991–2011 рр. зростання обсягу фінансування науково-технічних розробок становило 5 % і не було достатнім, аби прискорити темпи науково-технічної діяльності [16].

Генерування та використання знань, інвестиції в науку й освіту з метою забезпечення сталого розвитку і підвищення рівня життя в різних країнах суттєво відрізняються. За даними Світового банку, 85 % сукупних світових інвестицій у науку здійснюють країни-члени ОЕСР, 11 % – Індія, Китай і Бразилія та нові промислово розвинені країни Східної Азії, і лише 4 % – решта країн світу, до яких належить і Україна [15].

Невідповідність розвитку системи національної освіти потребам часу зумовлена певними причинами. *По-перше*, це недостатня оперативність впровадження нових знань у навчальний процес, тобто низький рівень інтеграції таких взаємопов'язаних систем, як наука, освіта й виробництво. *По-друге*, недотримання принципів соціальної справедливості, згідно з якими кожна молода людина, яка прагне знань, повинна мати умови, щоб їх здобути. *По-третє*, ринок освіти наразі недостатньо відгукується на потреби часу, а з іншого боку – роботодавці не завжди створюють умови для практики студентів. *По-четверте*, з початком ринкових реформ в Україні майже повністю ліквідовано середню ланку системи професійної підготовки кадрів – професійно-технічні училища і технікуми, які виконували важливу функцію у формуванні робочої сили шляхом поєднання передових знань і сучасних технологічних навичок, і наразі відчувається гостра потреба виробництва передусім у таких фахівцях. Слід зазначити також, що в Україні слабо розвинена система після-дипломної освіти, вона не забезпечує відповідно до вимог інноваційного

розвитку неперервне оновлення фахового рівня всіх працюючих членів суспільства. На підвищення рівня кваліфікації в Україні витрачається на порядок менше часу, ніж в інноваційно розвинених суспільствах [15]. Гострота і складність цієї проблеми потребують системних стратегічних рішень.

Стратегічний вибір завжди формує певна "критична маса" відповідно підготовлених лідерів-фахівців у різних сферах народного господарства, тобто кадрова еліта держави. Особливу роль у її підготовці відіграє національна система освіти, яка формує й певний менталітет, моделі мислення і поведінки, що зокрема формують здатність до розробки нових технологій. Національна система освіти повинна бути максимально залучена не тільки у світову технологічну конкуренцію, а й у світові інтегративні процеси у науці й освіті.

Професійна підготовка фахівця визначається тим, до якого рівня роботи з новими технологіями готуються випускники освітніх закладів різного рівня. Характер праці, рівень доходів та соціальний статус випускників на пряму залежить від рівня технологій, з якими вони можуть працювати. Рейтинг "престижності" освітнього закладу повинен визначатися технологічним рівнем, якістю освіти, вимогами до знань та навичок студентів. Усі інші показники оцінки освітніх закладів є другорядними. Майбутні дослідники, інженери, економісти повинні мати можливість стажуватися в кращих технологічних підприємствах світу, фінансова підтримка таких програм має забезпечуватися стратегією розвитку держави. Також потрібні програми залучення студентів вузів у реальні інноваційні проекти відновлення економіки держави та впровадження новітніх технологій на підприємствах, злагоджена і взаємно узгоджена система вищої, професійної і загальної освіти як у кількісних, так і в якісних показниках. Очевидно, що для кожного технологічного сегменту економіки доцільно сформувати свої предметні технологічні освітні ланцюги: школа, ліцей, коледж, університет.

Наприклад, у СРСР підготовка фахівців для авіакосмічної галузі та ядерної програми розпочалась ще у 1946 р., задовго до початку масового виробництва ракет і літаків нового типу. Завдяки фундаментальній підготовці та тісним зв'язкам вузів із розробниками технологій навчання було настільки гнучким, що вже через 2–3 роки після появи нових технологій вищі навчальні заклади випускали фахівців, здатних із ними працювати. До речі, розвинені держави досі активно використовують такі форми навчання, як професійна підготовка в школі, які були розвинені раніше в СРСР.

Наразі у США дві третини старшокласників залучені до програми загальної трудової професійної підготовки, яка на 25–35 % забезпечується фінансовою підтримкою із держбюджету. У Німеччині випускник школи здатний розпочати роботу на високотехнологічному устаткуванні після двомісячної підготовки. Раніше в нашій державі система професійної

освіти зливалась з підприємствами, була під їхнім контролем і фінансувалась переважно ними, що дозволяло гнучко й оперативно реагувати на потреби виробництва.

Вища освіта в Україні повинна забезпечувати випуск якісних фахівців, спроможних виконувати не тільки тактичні завдання розвитку, а й стратегічні. Для цього необхідно формувати у майбутніх фахівців широкий світогляд, знання законів і закономірностей розвитку систем, що дозволить ефективно прогнозувати й моделювати відповідні стратегії. Наприклад, у розвинених державах готуються спеціальні команди "мрійників", які займаються довгостроковим прогнозуванням розвитку соціальних систем, виробленням здібностей бачення перспектив, і на такі проекти виділяються значні кошти.

Потрібно формувати елітні освітні центри, до яких належатимуть кращі вузи держави. Їх основною метою є формування якісної за світовими стандартами кадрової еліти відповідного духовного та інтелектуального рівня, інтереси якої будуть тісно пов'язані з інтересами нашої держави. А для цього студентську молодь доцільно залучати до проектної роботи щодо формування нового суспільства (законодавчі, політичні, економічні, наукові, виробничі, побутові та інші проекти) на ранніх етапах навчання. Тобто Україні потрібна стратегія випереджального інтелектуально-інноваційного розвитку, яка забезпечить рівні можливості для генерування нових технологій, знань, нової інформації як першої ідеї будь-якого розвитку – світового, національного чи регіонального. Від рівня освіти, науки, виробництва і їх ефективної інтеграції залежать нині всі атрибути інформаційного суспільства, а також компоненти інформаційної економіки. Для України розбудова суспільства, де інформація буде предметом і результатом творчої, високоінтелектуальної праці, має стати стратегічним напрямом.

Аналіз зарубіжного досвіду і статистичних даних свідчить, що звичайне запозичення інтелектуальних досягнень інших держав без ефективного використання кадрового потенціалу нації не вирішує проблеми створення незалежної національної економіки. Основною проблемою на шляху інтеграції України до європейського наукового простору є занепад і поступове руйнування сфери науки, яка нині має низький економічний потенціал. Суттєво знизився і соціальний статус наукової діяльності у суспільстві.

Усі ці негативні тенденції пояснюються послабленням ролі держави у сфері управління дослідженнями і розробками, їх координації, відсутністю системи управління знаннями в країні та проблемою недофінансування науково-дослідних і конструкторських розробок. За останні роки витрати на наукові дослідження та розробки в Україні в середньому за рік становили 0.3–0.5 % ВВП. Як засвідчує світова практика, якщо на фінансування науки припадає менше 1 % ВВП, вона виконує лише освітню і пізнавальну функцію; якщо ж більше 1 % – економічну функцію [15, с. 15].

У країнах Євросоюзу видатки на розвиток науки в середньому складають 2 %, освіти – 10–12 % ВВП [15, с. 36]. У 2010 р. Україна посідала за цими показниками 82 місце серед 133 країн світу (у 2005 р. – 64 місце) [15].

Ще на початку минулого століття академік В. Вернадський сформулював роль людського інтелекту як продуктивної сили глобального масштабу та зв'язав подальший розвиток людства з наукою, інтелектом і гуманізмом, тобто з "ноосферизацією". Наразі ж "ноосферизація" економіки зводиться до поки ще не до кінця усвідомлених змін у політичній економії націй.

Таким чином, механізм стійкого відтворення інтелектуального капіталу національної економіки повинен містити комплекс взаємопов'язаних заходів:

- впровадження ефективних механізмів державного фінансування відтворення інтелектуального капіталу. Держава повинна прагнути до створення системи, що підвищує ймовірність одержання вищої освіти незможними, але здібними громадянами, шляхом надання фінансової допомоги, що компенсують на пільговій, зворотній основі значну частину індивідуальних витрат;
- розробку моделей взаємодії держави, бізнесу та суспільства за допомогою залучення у сферу відтворення кадрового потенціалу недержавних підприємств та установ, створення сприятливих умов для їхньої діяльності. Вітчизняна економіка має гостру потребу в життєздатних інститутах соціального партнерства у сфері зайнятості для координації діяльності населення, недержавних і державних підприємств, що представляють інтереси їх союзів і асоціацій. У країнах із розвинутою економікою саме такі інститути забезпечують стійкі, ефективні зв'язки між роботодавцями, освітніми установами та населенням і відповідно швидко адаптацію соціально-трудової сфери до змін в економіці. У нашій країні такі інститути тільки зароджуються;
- розробку державних і регіональних прогнозів потреби в кадрах, що припускають формування держзамовлення на підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів;
- удосконалення структури служби зайнятості, її функцій і системи фінансування.

За світовим виміром конкурентоспроможна не та держава, яка використовує найдешевші виробничі ресурси чи здійснює великомасштабні фінансові операції, а та, що безперервно вдосконалюється і впроваджує інновації. На сьогодні досягли успіху не ті держави, що володіють багатими природними ресурсами, а ті, які мають добре розвинену освіту і науку, потужний людський капітал. У постіндустріальному суспільстві на перший план виходять інтелектуальні фактори економічного зростання у вигляді інноваційного капіталу, інтелектуального продукту, інтелек-

туальної власності, які відіграють у становленні нової економіки ту саму роль, що матеріально речовий чинник – в індустріальній. У цьому контексті вони набувають значення стратегічного фактору економічного розвитку.

Висновки. Отже, формуванню інтелектуального капіталу держави та підприємства сприятиме:

- узгодження системи освіти із потребами часу, що вимагає відповідної стратегії взаємоузгодженого розвитку науки, освіти, виробництва та законодавчої галузі;
- створення системи комплексної та поетапної підготовки фахівців усіх галузей народного господарства з урахуванням взаємозв'язку загальноосвітньої ланки (середньої школи із відповідною професійною орієнтацією), середньої (професійно-технічні училища, коледжі), вищої (інститути, академії, університети) та післядипломної;
- поєднання системи підвищення кваліфікації на підприємствах усіх галузей та закладів вищої освіти;
- забезпечення чіткої системи правового поля захисту інтелектуальної власності;
- розвиток системи науково-дослідних виробництв у вузах із залученням студентів – майбутніх фахівців;
- підвищення статусу науки і наукових кадрів;
- гуманізація і ноосферизація інтелектуального капіталу, що пов'язані з вивченням дії універсальних законів природи і відповідної екологічної діяльності людини.

На впровадження таких інноваційних поетапних змін і повинна бути спрямована державна політика щодо формування інтелектуального капіталу у вузах, на підприємствах. Важливо сприяти залученню студентської молоді до проектних робіт із відродження держави ще на ранніх стадіях навчання. Розуміння пріоритетів інноваційного розвитку дає можливість випускникам вузів як майбутній інтелектуальній еліті держави усвідомити свою невід'ємну приналежність до більшої системи, яку вона повинна розвивати, тобто єдність, неподільність універсальних законів розвитку і діяльності підприємства, розвитку суспільства; ефективно будувати розвиваючі взаємовідносини в колективі, суспільстві, з довкіллям; формувати узгоджену індивідуальну і колективну інноваційну творчість, нові ступені ініціативи та інтеграції; прийняти відповідальність за свою діяльність, свій особистий розвиток, розвиток колективу, своєї держави; і при цьому розуміти важливість необхідності системної освіти для інноваційного розвитку.

Поряд із вищими цілями інноваційного розвитку повинні стати мотиви і пріоритети, які не дозволяють проявитися корпоративному егоцентризму організацій, підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутнік-Сіверський О. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві / О. Бутнік-Сіверський, А. Красовська // Економіка України. — 2004. — № 12. — С. 31–37.
2. Вовканіч С. Соціогуманістичний контекст наукомісткої економіки інноваційного суспільства / С. Вовканіч // Економіка України. — 2005. — № 2. — С. 42–48.
3. Гнатюк С. Державне стимулювання інтелектуальної діяльності в Україні: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки / С. Гнатюк, С. Здіорук, С. Бублик. — К. : Україна, 2006. — С. 13–18.
4. Дейнеко Г. Экономическая сущность интеллектуального капитала и процесса его накопления / Г. Дейнеко // Вестник ВГУ, Серия "Экономика и управление". — 2004. — № 1. — С. 5–9.
5. Драгунова Т. Особливості сучасного формування і розвитку наукового потенціалу України в регіональному вимірі / Т. Драгунова, І. Майданік // Україна: аспекти праці. — 2007. — № 6. — С. 35–40.
6. Колот А. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. Колот // Україна: аспекти праці. — 2007. — № 4. — С. 4–9.
7. Колядин А. П. Структурные элементы человеческого капитала / А. П. Колядин // Экономический вестник Ростовского государственного университета. — 2006. — Т. 4. — № 2. — С. 61–65.
8. Контуры инновационного развития мировой экономики: Прогноз на 2000–2015 гг. / под ред. А. А. Дынкина. — М. : Наука, 2000. — 262 с.
9. Нельсон Р. Эволюционная теория экономических изменений / Р. Нельсон, С. Уінтер. — М. : Дело, 2002. — 234 с.
10. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови економіки України / Б. А. Маліцький, О. С. Попович, В. П. Соловійов, В. Я. Артемова, І. Ю. Єгоров. — К. : ЦДПН, 2005. — 64 с.
11. Тарасевич В. М. Экуника: гипотезы и опыты / В. М. Тарасевич. — М. : ТЕИС. 2008. — 565 с.
12. Федулова Л. І. Інноваційна економіка підприємств України / Л. І. Федулова. — К. : Знання, 2006. — 393 с.
13. Чухно А. А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання / А. А. Чухно. — Економіка України. — 2010. — № 1. — С. 4–16.
14. Поляков В. А. Модели управления предприятием. Организационный механизм / В. А. Поляков. — Минск : ВЭВЭР, 2008. — 176 с.
15. Україна у вимірі економіки знань / [В. М. Геєць, В. П. Александрова, Ю. М. Бажал, Д. П. Богиня, А. М. Гуржій] ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. — К. : Основа, 2006. — 588 с.
16. Державний комітет статистики України : Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2012.

Tsypurynda V. Forming factors of the intellectual capital.

Foreword. *The basis of innovative development of both businesses and the state is a continuous growth of the intellectual capital that is not just a set of achievements of outstanding personalities – political and public figures, scientists, educators, artists, industrialists. It is a complex, multilevel phenomenon that requires constant support from the society and the state, efficient care of the situation and agreed development of science, education, socio-cultural sphere. It is a scientific problem whose solution is essential in epistemological and practical aspect.*

Studying factors of the intellectual capital as a component of innovation and its impact on system basis transformation in the economic area of society, led to choosing the aim of this research.

During the research were used such methods as analysis of statistical data, multidisciplinary synthesis, profiling of environment, ranking of strategic development issues, evaluation of the position of state and enterprises in a competitive environment, an analysis of possible alternatives with the use of modern methods and procedures, strategic analysis of modern information technologies, search for additional sources of information to take account of market and industry characteristics.

The results: *the concept of coherence of national systems of science, education, manufacturing, legislation as the main factors of the intellectual capital needs efficient introduction of new knowledge in the learning process, creating the conditions for students' practice by employers; reviving a mid-level of a system of professional training, the system of postgraduate education, etc.*

The conclusions: *the factors of the intellectual capital of state and enterprises include: transforming educational system to the needs of the time, which requires appropriate strategies of mutually coordinated development of science, education, manufacturing and legislative branch; revival of precise system for complex training of professionals of all sectors of the national economy, taking into account the relationship of comprehensive education, vocational, higher and postgraduate, providing precise legal framework of intellectual property protection, ensuring the development of research and development productions in high schools involving students - future specialists, government should provide substantial increase of status of science and scientific personnel.*

Key words: intellectual capital, staff elite, system, universal conformities to law of development, hierarchy of the systems, development stages of the systems, innovative approach, innovative purpose, complex systemic education, project work, educational strategies.

REFERENCES

1. *Butnik-Sivers'kyj O. Teoretychni zasady intelektual'noi' innovacijnoi' dijal'nosti na pidpryjemstvi / O. Butnik-Sivers'kyj, A. Krasovs'ka // Ekonomika Ukrainy. — 2004. — № 12. — S. 31–37.*
2. *Vovkanich S. Sociogumanistychnyj kontekst naukomistkoi' ekonomiky innovacijnogo suspil'stva / S. Vovkanich // Ekonomika Ukrainy. — 2005. — № 2. — S. 42–48.*
3. *Gnatjuk S. Derzhavne stymuljuvannja intelektual'noi' dijal'nosti v Ukraini: Strategichni priorityty. Analitychni ocinky / S. Gnatjuk, C. Zdioruk, S. Bublyk. — K. : Ukrain'na, 2006. — S. 13–18.*
4. *Dejneko G. Jekonomicheskaja sushhnost' intellektual'nogo kapitala i processa ego nakoplenija / G. Dejneko // Vestnik VGU, Serija "Jekonomika i upravlenie". — 2004. — № 1. — S. 5–9.*
5. *Dragunova T. Osoblyvosti suchasnogo formuvannja i rozvytku naukovogo potencialu Ukrainy v regional'nomu vymiri / T. Dragunova, I. Majdanik // Ukrain'na: aspekty praci. — 2007. — № 6. — S. 35–40.*

6. *Kolot A.* Innovacijna pracja ta intelektual'nyj kapital u systemi faktoriv formuvannja ekonomiky znan' / A. Kolot // *Ukrai'na: aspekty praci.* — 2007. — № 4. — S. 4–9.
7. *Koljadin A. P.* Strukturnye jelementy chelovecheskogo kapitala / A. P. Koljadin // *Jekonomicheskij vestnik Rostovskogo gosudarstvennogo universiteta.* — 2006. — T. 4. — № 2. — S. 61–65.
8. *Kontury innovacionnogo razvitija mirovoj jekonomiki: Prognoz na 2000–2015 gg.* / pod red. A. A. Dynkina. — M. : Nauka, 2000. — 262 s.
9. *Nel'son R.* Jevoljucionnaja teorija jekonomicheskikh izmenenij / R. Nel'son, S. Uinter. — M. : Delo, 2002. — 234 s.
10. *Obg'runtuvannja innovacijnoi' modeli strukturnoi' perebudovy ekonomiky Ukrai'ny* / B. A. Malic'kyj, O. S. Popovych, V. P. Solovjov, V. Ja. Artemova, I. Ju. Jegorov. — K. : CDPIN, 2005. — 64 s.
11. *Tarasevich V. M.* Jekunika: gipotezy i opyty / V. M. Tarasevich. — M. : TEIS. 2008. — 565 s.
12. *Fedulova L. I.* Innovacijna ekonomika pidpryjemstv Ukrai'ny / L. I. Fedulova. — K. : Znannja, 2006. — 393 s.
13. *Chuhno A. A.* Suchasna finansovo-ekonomichna kryza: pryroda, shljahy i metody i'i' podolannja / A. A. Chuhno. — *Ekonomika Ukrai'ny.* — 2010. — № 1. — S. 4–16.
14. *Poljakov V. A.* Modeli upravlenija predprijatiem. Organizacionnyj mehanizm / V. A. Poljakov. — Minsk : VJeVJeR, 2008. — 176 s.
15. *Ukrai'na u vymiri ekonomiky znan' / [V. M. Gejec', V. P. Aleksandrova, Ju. M. Bazhal, D. P. Bogynja, A. M. Gurzhij] ; In-t ekonomiky ta prognozuvannja NAN Ukrai'ny.* — K. : Osnova, 2006. — 588 s.
16. *Derzhavnyj komitet statystyky Ukrai'ny : Oficijnyj veb-sajt [Elektronnyj resurs].* — Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua>.